

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**ЧУЙ Ірина**

Львівський торговельно-економічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-8795-4514>e-mail: irina_chui@ukr.net

Розглянуті основні аспекти сутності та характеристики категорії фінансова стійкість підприємств, її вплив на оцінку ризиковості й конкурентоздатності діяльності, фінансовий стан і стан фінансово-економічної безпеки. Здійснено розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості та їхніх відхилень від оптимальних значень для підприємств різних галузей економіки та виявлено закономірності для певних видів діяльності підприємств. Окреслено необхідність диференціації їх критичних значень як критеріїв у оцінюванні фінансової стійкості підприємств різних галузей та видів діяльності за умов трансформаційних процесів в економічній системі при визначенні рівня їх фінансової рівноваги та перспективності реалізації завдань стратегічного розвитку. Доведено, що методика оцінювання фінансової стійкості підприємств може відрізнятися для підприємств різних видів діяльності та галузей.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, власний, залучений капітал, постійний капітал, фінансова незалежність, довгострокова фінансова незалежність, критерії оцінювання фінансової стійкості.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-31>**ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ
ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Сучасний стан функціонування підприємств України характеризується суттєвими кризовими явищами у фінансовому забезпеченні їхнього розвитку, як з позиції напрямів формування, розміщення і використання капіталу підприємств, так і стосовно існуючих методик оцінювання ефективності його використання. Це проявляється в неможливості швидкого та адекватного реагування на виклики часу як загальною системою управління на макрорівні, так і невідповідності сучасним вимогам управлінських рішень на мікрорівні в сфері фінансового управління активами, капіталом, прибутком, грошовими потоками тощо. Фінансову стійкість підприємства більшість її дослідників визначають як певне співвідношення власного, робочого і сукупного капіталу, яке дозволяє підприємствам стабільно функціонувати, зберігаючи фінансову рівновагу в умовах конкурентного середовища соціально-економічної системи країни з метою зростання прибутку і забезпечення розширеного відтворення. Водночас, мало хто із науковців зосереджував свою увагу на проблемах забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості суб'єктів різних видів основної діяльності та напрямках її зміцнення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЧИ ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню теоретико-методичних аспектів визначення та оцінювання фінансової стійкості підприємств присвячено науковій праці багатьох авторів, більшість яких визначають фінансову стійкість через величину і частку власного, постійного і сукупного капіталу, що забезпечує розвиток підприємства, а також стабільність його діяльності [1, с. 161]. Для оцінювання достатності фінансових ресурсів застосовують традиційну методику обчислення коефіцієнтів фінансової автономії (незалежності), фінансової стійкості, заборгованості, мультиплікації капіталу, маневрування та інші.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Сучасні підходи в системі оцінювання і забезпечення посилення фінансової стійкості підприємств можуть стати передумовою відновлення фінансової стабільності і рівноваги вітчизняних підприємств в процесі пошуку шляхів подолання кризових явищ на макро- і макрорівнях економічної системи, підвищення їх фінансової рівноваги та інвестиційної привабливості, мінімізації рівня фінансових ризиків та поступального розвитку у процесі реалізації стратегічних завдань їх діяльності.

**ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ
ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ**

В системі показників оцінки фінансового стану, а позаяк і фінансово-економічної безпеки підприємств, вітчизняні науковці і практики виділяють систему фінансових коефіцієнтів згрупованих як правило за напрямками щодо оцінювання фінансової стійкості, ліквідності та

платоспроможності, ділової активності й рентабельності та інтегральних рейтингових показників з використанням різноманітних фінансових коефіцієнтів та їх частки (ваги) в загальному значенні. Кожна з цих методологій пріоритетним напрямом оцінювання визначає дослідження фінансової стійкості, оскільки саме вона обумовлює засади, напрями і шляхи реалізації фінансової політики підприємств.

За даними Державної служби статистики України період 2017-2021 рр. оцінювання фінансової стійкості підприємств економічної системи України характеризувався її покращенням як в порівнянні з базовим 2017 р., так і стосовно попереднього року. При зростанні величини власного капіталу за всіма підприємствами України в період 2017-2021 рр. на 67,3 %, темп приросту коефіцієнта фінансової незалежності склав всього 18,5 %, збільшившись із 0,247 (24,7 %) до 0,292 (29,2%).

Суттєвий вплив на значення коефіцієнтів фінансової стійкості має галузь діяльності підприємств. Так, для підприємств різних галузей діяльності зазначені коефіцієнти характеризувались даними, що відображені в табл. 1. Разом з тим і критичні значення коефіцієнтів суттєво різні.

Оцінювання фінансової незалежності підприємств в галузевому контексті відобразили критичну ситуацію щодо досягнення традиційних рекомендованих значень коефіцієнтів фінансової незалежності у всіх галузях економіки, оскільки на кінець 2021 р. в жодній галузі його значення не досягло оптимального рівня, а за деякими показниками зменшились до катастрофічних значень з позиції рівня ризиковості фінансування за джерелами формування капіталу.

Традиційно відносно фінансово стійкіші підприємства легкої і харчової промисловості, в яких частка власного капіталу у більшості років досліджуваного періоду вища, проте не змогла забезпечити мінімально необхідний рівень значення коефіцієнта фінансової незалежності. Дані результати мають негативний вплив на оцінку фінансової стійкості, ризиковості діяльності вітчизняного бізнесу, а позаяк і негативно впливають на оцінювання ринкової перспективності, конкурентоздатності і вартості компаній на ринку.

Причиною низького рівня фінансової стійкості підприємств є, перш за все, нераціональне розміщення постійного капіталу (власного капіталу й довгострокових зобов'язань) в активах, результатом чого є дефіцит (від'ємне значення) робочого капіталу. Це своєю чергою негативно вплинуло на платоспроможність підприємств та показники, які характеризують ефективність використання власного капіталу в обороті.

Протягом чотирьох років зі п'яти досліджених (2017-2020 рр.) для підприємств України на загал було характерне від'ємне значення робочого капіталу; тоді як для підприємств машинобудування – протягом лише двох років (2018 р. і 2020 р.).

Водночас підприємства легкої й харчової промисловості та торгівлі усі роки досліджуваного періоду демонструють стійке збільшення величини робочого капіталу (на 106,8 % та 270 % відповідно).

Особливості господарської діяльності визначають характер використання активів та їхню структуру. Чим складніша технологія виробництва, дорожче та технологічніше устаткування, тим більшу суму власного капіталу потребуватиме підприємство для його фінансування. Що стосується власного оборотного капіталу, то його обсяг залежить від швидкості обертання оборотних активів і тим меншою буде потреба в оборотному капіталі. Це притаманно більше підприємствам торгівлі, де швидше обертаються оборотні активи, і галузі з коротким технологічним циклом загалом потребують менше власного капіталу при рівних обсягах діяльності.

При порівнянні відхилень значень коефіцієнтів фінансової стійкості від критичних значень помітним є значне відхилення у негативну сторону підприємств торгівлі (за коефіцієнтами автономії – на 81,54 %, мультиплікації капіталу – на 438,22 %, фінансової стійкості – на 91,2 %, співвідношення позикового і власного капіталу – на 1022,51 % та реальної вартості основних засобів – на 45,48%) та підприємств машинобудування (за коефіцієнтами заборгованості – на 144,67%, маневрування – на 93,02 %, частки власного капіталу в оборотних активах – на 98,2 %).

Як відзначає Лебедева Л. В., найменш стійкими до шоків сучасного світу фахівці Єврокомісії визнають п'ять галузей: автомобільну промисловість, машинобудування, виробництво металевих виробів, основних металів та електрообладнання [4, с. 4]. Водночас, найбільш стійкими галузями в Україні, на думку Лебедевої Л. В. виявилися харчова промисловість, виробництво фармацевтичних продуктів і препаратів, а найменш стійкими відповідно – машинобудування, у т. ч. виробництво автотранспортних засобів та інших транспортних засобів; металургійне виробництво, оброблення

металу; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, що цілком корелюється із загальноєвропейськими тенденціями.

Таблиця 1

Показники фінансової стійкості підприємств та їхні граничні значення

Показники фінансової стійкості	Галузі	Критичне значення	Роки					Відхилення 2021 р. в % від:	
			2017	2018	2019	2020	2021	2017 р.	критичного
Коефіцієнт автономії (незалежності)	машинобудування	0,7-0,75	0,139	0,156	0,223	0,192	0,216	55,3	-70,15
	легка і харчова промисловість	0,6-0,65	0,180	0,236	0,306	0,290	0,297	64,8	-52,45
	торгівля	0,55-0,6	0,013	0,044	0,076	0,087	0,106	706,8	-81,54
Коефіцієнт мультиплікації капіталу	машинобудування	1,3-1,45	7,175	6,400	4,488	5,206	4,621	-35,6	236,06
	легка і харчова промисловість	1,5-1,7	5,547	4,238	3,271	3,443	3,365	-39,3	110,32
	торгівля	1,7-1,8	75,99	22,70	13,24	11,44	9,419	-87,6	438,22
Коефіцієнт фінансової стійкості	машинобудування	2,3-3	0,162	0,185	0,287	0,238	0,276	70,5	-89,58
	легка і харчова промисловість	1,5-1,85	0,220	0,309	0,440	0,409	0,423	92,3	-74,76
	торгівля	1,2-1,5	0,013	0,046	0,082	0,096	0,119	790,7	-91,20
Коефіцієнт загальної заборгованості	машинобудування	0,25-0,3	0,861	0,844	0,777	0,808	0,784	-9,0	-144,67
	легка і харчова промисловість	0,35-0,4	0,820	0,764	0,694	0,710	0,703	-14,3	87,42
	торгівля	0,4-0,45	0,987	0,956	0,924	0,913	0,894	-9,4	110,31
Коефіцієнт маневрування	машинобудування	0,35-0,5	0,171	-0,006	0,107	-0,070	0,030	-82,6	-93,02
	легка і харчова промисловість	0,55-0,65	0,346	0,350	0,255	0,405	0,325	-6,0	-45,84
	торгівля	0,65-0,8	1,676	0,507	0,430	0,496	0,520	-68,9	-28,21
Коефіцієнт частки власного капіталу в оборотних активах	машинобудування	0,5-0,55	0,034	-0,001	0,035	-0,020	0,009	-72,1	-98,20
	легка і харчова промисловість	0,45-0,5	0,086	0,118	0,118	0,178	0,145	69,1	-79,90
	торгівля	0,4-0,45	0,026	0,026	0,038	0,050	0,064	149,1	-84,98
Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу	машинобудування	0,35-0,45	6,175	5,400	3,488	4,206	3,621	-41,4	805,21
	легка і харчова промисловість	0,55-0,7	4,547	3,238	2,271	2,443	2,365	-48,0	278,41
	торгівля	0,7-0,8	74,99	21,70	12,24	10,44	8,419	-88,8	1022,51
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	машинобудування	0,35-0,5	0,23	0,23	0,26	0,28	0,28	20,5	-34,96
	легка і харчова промисловість	0,2-0,3	0,21	0,24	0,27	0,27	0,26	27,3	5,83
	торгівля	0,1-0,2	0,07	0,07	0,08	0,09	0,08	15,3	-45,48

Джерело: розраховано на основі [2; 3]

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ.

Для визначення шляхів підвищення фінансової стійкості підприємств важливим є вирішення проблеми її понятійного визначення та систематизації та структуризації системи оцінювання. В умовах трансформаційних процесів в соціально-економічній системі країни вважаємо за доцільне вважати фінансово стійкими такі підприємства, які за рахунок переважаючої величини довгострокових і постійних джерел фінансування в сукупному капіталі спроможні забезпечити безперебійну, надійну і ефективну фінансово-господарську діяльність. Відповідно, фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення формування і реалізації ефективної фінансової політики для забезпечення досягнення визначеного рівня параметрів фінансової стійкості, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених ресурсів, а, відтак, і необхідного рівня фінансово-економічної безпеки з метою ефективного функціонування та розвитку підприємств.

Урахування галузевих особливостей в методиці оцінювання фінансової стійкості підприємств дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку їхнього фінансового стану. В наступних дослідженнях планується зосередити увагу на діагностиці фінансової стійкості враховуючи масштаби підприємств (великих, середніх та малих), склад, структура фінансових ресурсів та джерела їх отримання у яких будуть різнитися.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мищак О. В., Чуй І. Р., Демковська О. І. Ідентифікація та методика оцінювання фінансової стійкості підприємств для забезпечення їх фінансової рівноваги. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. Вип. 51. С. 159-164.
2. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Г. В. Митрофанов, Г. О. Кравченко, Н. С. Барабаш та ін.; за ред. Проф. Г. В. Митрофанова. К. : КНТЕУ, 2002, 301 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
4. Лебедєва Л. В. Теоретичні та практичні аспекти стійкості промисловості до шоків. *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. Вип. 11. С. 3-10.

REFERENCES:

1. Mytsak O. V., Chuy I. R., Demkovska O. I. Identyfikatsiia ta metodyka otsiniuvannia finansovoi stiiikosti pidpriumstv dlia zabezpechennia yikh finansovoi rivnovahy. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu, 2016. Vyp. 51. S. 159-164.
2. Finansovyi analiz : navch. posib. / H. V. Mytrofanov, H. O. Kravchenko, N. S. Barabash ta in.; za red. Prof. H. V. Mytrofanova. K. : KNTEU, 2002, 301 s.
3. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
4. Lebedieva L. V. Teoretychni ta praktychni aspekty stiiikosti promyslovosti do shokiv. *Ekonomika i suspilstvo*. Mukachivskiy derzhavnyi universytet. Vyp. 11. S. 3-10.

PECULIARITIES OF ASSESSING THE FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES

CHUY Iryna

Lviv University of Trade and Economics

The main aspects of the essence and characteristics of the category of financial stability of enterprises, its impact on the assessment of riskiness and competitiveness of activities, financial condition and state of financial and economic security are considered. Most of its researchers define the financial stability of an enterprise as a certain ratio of own, working and total capital, which allows enterprises to function stably, maintaining financial balance in the conditions of the competitive environment of the socio-economic system of the country in order to increase profits and ensure expanded reproduction. To assess the adequacy of financial resources, the traditional method of calculating coefficients of financial autonomy (independence), financial stability, indebtedness, capital multiplication, maneuvering and others is used.

The calculation of the coefficients of financial stability and their deviations from the optimal values for enterprises of various sectors of the economy has been carried out and certain regularities for certain types of activities of enterprises have been identified. The necessity of differentiation of their values as criteria in assessing the financial sustainability of enterprises under conditions of transformation processes in the economic system when determining the level of their financial equilibrium and prospects for implementing the tasks of strategic development is outlined.

Assessments of the financial independence of enterprises in the sectoral context reflected a critical situation regarding the achievement of traditional recommended values of coefficients of financial independence in all sectors of the economy, since by the end of 2021 in no industry did its value reach the optimal level, and according to some indicators, it decreased to catastrophic values from the position of the level the riskiness of financing by sources of capital formation. Traditionally, relatively more financially stable enterprises of the light and food industry, in which the share of equity capital is higher in most years of the studied period, however, could not provide the minimum required level of the coefficient of financial independence. These results have a negative impact on the assessment of the financial stability and riskiness of domestic business, and because of this, they also have a negative impact on the assessment of the market prospects, competitiveness and value of companies on the market.

Keywords: financial stability of the enterprise, equity, attracted capital, permanent capital, financial independence, long-term financial independence, criteria for assessing financial stability.